

به نام خدا

نگاهی کوتاه به سازمان کشورهای صادرکننده نفت اوپک OPEC
نویسنده:

محسن حائری نژاد

مهندسی نفت (بهره برداری از منابع نفت و گاز)

شرکت راه اندازی و بهره برداری صنایع نفت (OICO)

نگاهی کوتاه سازمان کشورهای صادرکننده نفت اوپک OPEC

مقدمه:

اوپک (OPEC) مخفف نام انگلیسی سازمان کشورهای صادرکننده

نفت (Organization of petroleum Exporting Countries) است که در سپتامبر ۱۹۶۰، نمایندگان دولت های پنج کشور مؤسس اوپک (OPEC) یعنی ایران، عراق، کویت، عربستان سعودی و ونزوئلا از تاریخ ۱۰ تا ۱۴ سپتامبر ۱۹۶۰ در کنفرانس بغداد شرکت کردند. در کنفرانس مذکور، اوپک به عنوان یک سازمان بین الدول و دائم تأسیس شد. پنج کشور در آن زمان، ۶۷ درصد از ذخایر نفت و ۳۶ درصد بازار نفت جهان را در اختیار داشتند. اساسنامه‌ی سازمان در اجلاس ژانویه ۱۹۶۱ کنفرانس اوپک در کاراکاس به تصویب رسید و تأسیس آن طی قطعنامه‌ی ۶۳۶۳، سازمان ملل متحد در ۶ نوامبر ۱۹۶۲ به ثبت رسید. پنج کشور فوق اعضای مؤسس سازمان را تشکیل می دادند و با گذشت زمان ۸ کشور دیگر به اعضای مؤسس اوپک اضافه شده اند و تعداد اعضای سازمان اوپک به ۱۳ کشور رسید. این کشورها عبارت بودند از قطر، اندونزی، لیبی، امارت متحده عربی، الجزایر، نیجریه، آنگولا، اکوادور و گابن. گابن از اول ژانویه ۱۹۹۵ به عضویت خود در اوپک پایان داد. اما اکوادور که عضویت خویش را به درخواست خود از تاریخ ۳۱ دسامبر ۱۹۹۲ معلق کرد مجدداً در سال ۲۰۰۷ درخواست عضویت اوپک داد و مورد قبول اعضای اوپک واقع شد. اندونزی به دلیل این که در چند سال اخیر با کاهش تولید نفت به واردکننده‌ی خالص نفت خام تبدیل شده بود، عضویت خود را در اوپک را از ابتدای سال ۲۰۰۹ به حالت تعلیق درآورده است (۱). در حدود ۴۰ درصد تولید نفت جهان از سوی اوپک انجام می شود و در موضوع صادرات، در شرایط فعلی اوپک بیش از ۶۰ درصد از تجارت نفت دنیا را در اختیار گرفته است. اهداف اصلی اوپک همانطور که در اساسنامه این سازمان اعلام شده، هماهنگ کردن و وحدت بخشیدن به سیاست های نفتی اعضا و تعیین بهترین شیوه ها برای حفظ منافع آنها به طور انفرادی و جمعی است. این سازمان همچنین در پی راه های مختلف برای تضمین قیمت های بازار جهانی نفت از طریق حذف نوسانات مضر و غیرضروری است.

نقش اوپک در معادلات نفتی:

امروزه به همه ثابت شده که اوپک در بازار جهانی نفت دارای نقش کلیدی است و می توان آن را «مدیریت بازار» شناخت و در شرایط کنونی OPEC نقش سازنده ای در مدیریت بازار ایفا می کند و می تواند ثبات لازم را در بازار نفت به وجود آورد و هدف از تشکیل این سازمان چیزی جز ایجاد یک اجماع با هدف کنترل قدرت و زیاد خواهی های شرکت های بزرگ نفتی که بر ذخایر مالکان نفت چنگ زده بودند، نبود.

(۲)

تصمیمات و سیاست های اوپک طی بیش از نیم قرن فعالیت آن همواره در جهت تعامل با مصرف کنندگان بوده است. اوپک در این سال ها با تنظیم تولید نفت رسمی خود، همواره در پی کنترل قیمت های جهانی نفت بوده است. جلوگیری از وقوع شوک های نفتی، شکستن قدرت انحصاری شرکت های بزرگ نفتی در بازار و صنعت جهانی نفت و نیز کنترل منابع نفتی و دستیابی به سطوح معقولی از درآمدهای مورد انتظار اعضای اوپک، بخشی از آثار مثبت تشکیل این سازمان نفتی است.

امروزه، گرچه قیمت نفت براساس سازوکارهای بازار و با توجه به حجم معاملات در بازارهای کاذب و فیزیکی تعیین می‌شود اما همواره سیاست‌ها و تصمیمات اوپک بر رفتار قیمت در بازار جهانی نفت موثر است و می‌توان این‌طور بیان کرد که اوپک در مدیریت بازار تمام تلاش خود را مبنی بر احقاق تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان و سرمایه‌گذارانی که منافع خود را در خطر می‌بینند به کار می‌بندد و سعی کرده است تا با توجه نیاز بازار، عرضه نفت داشته باشد. دستیابی به درآمدهای پایدار، تأمین امنیت عرضه و مهم‌تر از آن امنیت تقاضا از پارامترهای است که اوپک براساس آنها برنامه ریزی می‌کند.

اوپک توانسته است با تأمین منافع اقتصادی کشورهای عضو آنها را به یکدیگر پیوند زده و درک متقابل بین اعضاء را افزایش دهد و در برخی موارد به گسترش روابط دو جانبه بین اعضا کمک کند. طی دوران تشکیل اوپک خود با فراز و نشیب‌های متعددی رو به رو بوده است ولی امروزه در جهان به عنوان یکی از موفق‌ترین سازمان‌های بین‌المللی کشورهای در حال توسعه شناخته می‌شود.

ساختار سازمانی اوپک:

اوپک ارکان مختلفی دارد که در رأس آن رئیس سازمان قرار دارد. دبیرخانه و دبیرکل زیر نظر هیأت عامل انجام وظیفه می‌کند. دبیرکل رئیس دبیرخانه است و در حالی که هیأت عامل ۲ تا ۳ بار در سال تشکیل جلسه می‌دهد این دبیرکل است که مصوبات را از هیأت عامل می‌گیرد ولی بالاترین رکن اوپک «کنفرانس وزرا» است که در حقیقت مصوبات مهم هیأت عامل را هم تأیید می‌کند. عالی‌ترین مرجع که کنفرانس وزرا (نشست وزیران) را اداره می‌کند رئیس اوپک است که علاوه بر اداره اجلاس‌های عادی، تشکیل اجلاس‌های فوق‌العاده نیز توسط رئیس اجلاس انجام می‌شود. اوپک هر ساله ممکن است جلساتی با سازمان‌های بین‌المللی داشته باشد. به عنوان مثال نشست‌های سالیانه اوپک و اتحادیه اروپا یکی از مهم‌ترین آنهاست. (۳)

دبیرخانه اوپک رکن دیگر این سازمان است که طبق اساسنامه و زیر نظر هیأت عامل مسئول امور اجرایی اوپک می‌باشد. در رأس دبیرخانه دبیرکل قرار دارد که به عنوان نماینده مجاز قانونی و رئیس اجرایی دبیرخانه طبق دستورالعمل‌های هیأت عامل امور سازمان را اداره می‌کند. دبیرکل اوپک برای مدت ۳ سال توسط کنفرانس وزیران از بین نامزدهای معرفی شده از سوی اعضا به اجماع برگزیده می‌شود و تمدید دوره تصدی او برای یکبار دیگر نیز بلامانع است.

نقش ایران در اوپک:

ایران که از بنیانگذاران و حامیان سازمان اوپک است، سعی دارد منافع ملی خود را در بازار جهانی نفت از طریق حضور فعال در این سازمان محقق کند. اولین دبیرکل اوپک از سال ۱۹۶۱ تا ۱۹۶۴ از ایران بود تاکنون سه بار کنفرانس‌های اوپک، یکبار در سال ۱۹۶۱ (کنفرانس سوم)، بار دوم در سال ۱۹۷۱ و کنفرانس بیست و دوم و بار سوم در مارس ۲۰۰۵ (کنفرانس یکصد و سی و پنج) در ایران برگزار شده است. همچنین ایران تاکنون ۹ دوره ریاست کنفرانس اوپک را بر عهده داشته است. جایگاهی که در سال ۲۰۱۱ برای دهمین بار به ایران تعلق گرفته است. (۱)

اوپک همچنین یک بخش تحقیقاتی دارد که زیر نظر دبیرخانه تحقیقات لازم برای این سازمان را انجام می‌دهد و دارای سه بخش مطالعات انرژی، تحلیل بازار نفت و خدمات اطلاعاتی است. کمیسیون اقتصادی

اوپیک نیز رکن دیگر این سازمان است که به صورت یک بخش تخصصی در چارچوب دبیرخانه عمل می‌کند و هدف آن کمک به سازمان در تقویت ثبات بازار جهانی نفت است. مقر دبیرخانه اوپیک تا سال ۱۹۶۵ در شهر ژنو سوئیس بود و در این سال با تصویب کنفرانس وزیران به وین اتریش منتقل شد و از سال ۱۹۷۷ نیز در ساختمان کنونی در کنار کانال دانوب مستقر است

منابع:

- (۱) سایت وزارت نفت جمهوری اسلامی ایران www.mop.ir
- (۲) مصاحبه مهندس محمد علی خطیبی، نماینده‌های ایران در سازمان کشورهای صادرکننده نفت (OPEC) با ویژه نامه صنعت نفت به مناسبت دهه فجر، بهمن ۱۳۸۹
- (3) www.opec.org